

ния принудительного труда. Это вполне обоснованно, ведь в настоящее время свобода труда признается важнейшим принципом трудового права для всех работников, любых их категорий, но для творческих работников воплощение указанного принципа в жизнь играет особую роль.

Литература:

1. Бугров Л. Ю. Проблемы свободы труда в трудовом праве России. – Пермь: Издательство Пермского университета, 1992.
2. Гомьен Донна, Харрис Девид, Зваак Лео. Европейская Конвенция о правах человека и Европейская социальная хартия: право и практика. – М.: Проспект, 1998.
3. Государственное право РФ. Учебник под ред. Е. И Козловой, О. Е. Кутафина. – М., 2003. – С. 211.
4. Дадашов З. Н. Договоры о труде при переходе к рыночной экономике. Автореф. дисс.... канд. юрид наук. – Баку, 2004.
5. Закон Азербайджанской Республики « О средствах массовой информации» // Азербайджан. – Баку, 2000. – 13 февраля (на азербайджанском языке).
6. Касымов А. М. Трудовое право. Общая часть. Учебное пособие. – Баку: Ганун, 2005. – С. 8 (на азербайджанском языке).
7. Комментарий к Конституции Российской Федерации. – М.: БЕК, 1994.
8. Смирнов О. В. Основные принципы трудового права / Трудовое право. Учебник под ред. О. В. Смирнова. – М., 2003.
9. Средства массовой информации и судебная власть в России (проблемы взаимодействия). – М.: БЕК, 1998. – С. 371.

Яковлева Л. І., ОРІДУ НАДУ при Президентіві України

ПРОЦЕС ФОРМУВАННЯ ПОЛІТИЧНОЇ ІДЕНТИЧНОСТІ ЯК СКЛАДОВА РОЗВИТКУ РЕГІОНУ В СУЧАСНИХ УМОВАХ

В статті розглядається процес формування політичної ідентичності як «нарративного феномена» (П. Рікер) і її ролі в розвитку регіонів. Аналізуються теоретичні моделі, які складають основу політики ЄС: «Європа регіонів» і «відкритий регіоналізм» (С. Георг). Визначається значення політичної ідентичності в модернізації і демократизації регіональної політики на сучасному етапі.

This article discusses the formation of political identity as a «narrative phenomenon» (P. Ricoeur), and its role in development areas. Analysis of theoretical models, which form the basis of EU policy: «Europe regions» and «open regionalism» (S. Georg). Determine the importance of political identity in terms of modernization and democratization of regional policy at the present stage.

На етапі переходу до демократичних принципів управління державою особливого значення набуває регіональна проблематика. Особливої актуальності регіональна політика та розвиток економічного, гуманітарного, соціального потенціалу регіонів набуває для країн, у яких відбуваються процеси демократизації та модернізації діяльності органів місцевого самоврядування.

В Україні останнім часом як на рівні політичних партій, так і на рівні державних інститутів декларується необхідність та невідкладність суттєвих змін у державній регіональній політиці. Зміст цих змін визначатиметься як рівнем усвідомлення суспільством та владою сутності соціально-економічних та політичних процесів, що відбулися і відбуваються у регіонах за останній час, так і обранням моделі, за якою відбуватиметься подальше регулювання регіонального розвитку. У цьому сенсі було б неправильним не враховувати помилки та успіхи регіональної політики ЄС.

Мета статті “Процес формування політичної ідентичності як складова розвитку регіону в сучасних умовах” – проаналізувати політичну ідентичність як “нарративний” феномен (за визначенням П. Рікера) та її роль у розвитку регіону. Це обумовило наступні завдання даного дослідження:

- визначити нарративну ідентичність у сучасній регіональній політиці;
- розглянути теоретичні моделі регіонального розвитку у ЄС: “Європа регіонів” та “відкритий регіоналізм”;
- проаналізувати проблеми та перспективи регіонального розвитку в сучасних умовах;
- простежити зв’язок між формуванням політичної ідентичності та розвитком регіону.

Розвиток регіону тісно пов’язаний з важливими складовими державного будівництва в сучасних умовах – децентралізацією публічного управління, реформою місцевого самоврядування, територіально-адміністративною реформою. В Україні проблемним полем залишається реальне регіональне самоврядування, через те, що роль обласних і районних рад, які не мають

організаційно-фінансової самостійності, як правило, зводиться до формалізації рішень, що приймаються регіональними органами державної виконавчої влади. Така практика, що склалася за роки незалежності, негативно впливає на можливість раціонального розподілу повноважень між рівнями управління щодо надання послуг населенню та на бюджетно-фінансові відносини. Очевидно, що адміністративна реформа в нашій країні не повинна обмежуватися реструктуризацією та модернізацією органів влади. Одним із пріоритетних завдань демократичних перетворень, які відбуваються на центральному, муніципальному та регіональному рівнях в сучасних умовах виступає розвиток як країни в цілому, так і її окремих регіонів.

Яскраві праці на захист ідей федералізму написані Дені де Ружмон, відомим ученим, ідеологом федеральної Європи. Подолання державних рамок, вважає де Ружмон, доцільне зі всіх точок зору. Національні держави застаріли: вони занадто малі й занадто великі водночас. Занадто малі, оскільки не в змозі гарантувати своїм громадянам безпеку і брати активну участь у світових справах. Занадто великі, бо не можуть забезпечити адекватного розвитку всіх складових їх районів і дати можливість громадянам бути ефективними учасниками громадянського життя. Сучасна ідея “Європи регіонів” і давня ідея “Об’єднаних Штатів Європи” базуються на принципах федералізму, тільки в одному випадку суб’єктами федерації є регіони (райони), а в іншому – національні держави. Обидві ці ідеї розвиваються паралельно, відповідаючи сучасній загальносвітовій тенденції до зростання ролі регіону.

Отже, постає проблема пошуку оптимальної моделі посередництва між новою ідентичністю, що формується, та регіональними відмінностями, характерними для держав-членів ЄС. У роботі “Яким має бути новий етос Європи”, П. Рікер пропонує три моделі інтеграції ідентичності й відмінності: модель перекладу, модель обміну пам’яттями, модель прощення.

Розглядаючи поняття “нарративної ідентичності”, він, зокрема, пише: “нарративна ідентичність не є ідентичністю субстанції неперушної чи якоїсь застиглої структури, це – ідентичність мобільна, що випливає з комбінування між узгодженістю історії як структурованої цілості, та неузгодженістю, зумовленою перипетіями, що трапились. Інакше кажучи, нарративна ідентичність причетна до мобільності розповіді, до її діалектики порядку й безладу. Тож випливає важливий наслідок: розказану історію можна перегля-

нути, якщо врахувати інші перипетії і навіть інакше організувати викладені пригоди” [3, 191]. У цьому сенсі, ідентичність групи, культури, народу чи нації не є ідентичністю непорушної субстанції чи застиглої структури, а ідентичністю історії, яку розповіді. Враховуючи ту масу страждань, що їх більшість держав – нинішніх членів ЄС, великих чи малих, безпосередньо одна проти другої, або об’єднавшись в союзи, завдали одна одній у минулому, необхідною умовою ефективної регіональної політики є становлення наративної політичної ідентичності: “Якщо кожен отримує певну наративну ідентичність історій, що йому розповіли, або ж які він розповідає про себе, ця ідентичність переміщується з ідентичністю інших, породжуючи історії на другому рівні, які стають історіями перехрещення багатьох історій” [3, 191].

Відповідно, це відкриває шлях до демократичного обговорення проблем й формування ідентичності у діалозі: “Європейський етос, який себе шукає, вимагає не забуття важливих історичних віх, а зусиль для їх плюралістичного прочитання” [3, 192].

Актуальною проблемою демократичних перетворень в Україні є створення модернізованої сучасної державної регіональної політики. У контексті даного дослідження демократизація регіональної політики розглядається як необхідність перенесення пріоритетів розвитку з відомчо-галузових підходів на цілісно-територіальні, трансформацію відносин між центром і територіями, а також врахування євро-регіональних тенденцій розвитку держави. Стосовно останнього, можна згадати формування багаторівневої політичної системи ЄС, де аналіз зовнішньої політики між державами-членами фокусується на процесі вироблення рішень. Так, С. Георг вважає, що європейський проект завжди був прикладом “відкритого регіоналізму”, тобто політикою, спрямованою на усунення перешкод торгівлі в межах регіону, без впливу на зростання зовнішніх тарифних перепон для середовища ззовні. Ця теза підтверджується і комісаром Єврокомісії з питань внутрішнього ринку Ф. Болкестайном, за визначенням якого “однією з цілей Євросоюзу є “регіональна глобалізація”, тобто створення ефективного функціонуючого внутрішнього ринку” [цит. за: 1, 341].

Гасло “Європа регіонів” набуває в останні роки все більшої популярності. Ще у листопаді 1988 року Європейський парламент прийняв резолюцію під назвою “Хартія регіоналізму”. За останні роки утворено багато організацій покликаних представляти інтереси європейських регіонів у Брюсселі, – Комісія регіонів, Зібрання

регіонів Європи, Рада регіонів і громад Європи. Багато що свідчить про те, що “Європа регіонів” у майбутньому стане не менш значущою, ніж “Європа національних держав”. Ідею “Європи регіонів” найчастіше пов’язують з ідеями європейського федералізму. В європейській політичній думці існують давні традиції розвитку федеральних ідей. Гостра дискусія про майбутній політичний устрій Європи, в якій взяли участь такі вчені як А. Брюгманс, Д. де Ружмон, Р. Хаас, Ф. Кінський та інші, розгорнулася наприкінці 60-х – початку 70-х років. Багато вчених визнавали, що ідеї федералізму відповідають саме потребам Співтовариства. З одного боку, вони відповідають потребі в керівництві, яке може провадити загальну політику від імені групи національних держав, а з іншого боку – втілення цих ідей дозволяє вирішити низку гострих внутрішніх європейських проблем, пов’язаних із вимогами більшої регіональної автономії.

Так, у контексті європейської інтеграції відбувається трансформація ідентичностей, характерних для національних держав, які сьогодні входять до ЄС. Як зазначає Н. Віннікова, “ця традиційна для Європи ідентичність розмивається: одна її частина переходить на рівень Європейського Союзу і європейських інститутів; інша частина отримується і засвоюється регіонами – з цим пов’язано і поживалення, і новий сплеск регіональних рухів у низці держав-членів ЄС” [1, 345].

Формування ідентичності у країнах ЄС, на думку П. Рікера пов’язане із новою організацією політичної влади, яка вирішує проблему як на інституційному рівні “обійти форму держави-нації, не повторивши, однак, на вищому, так званому рівні над-громадянства, добре знані структури” [3, 188].

Для нашої країни є вкрай актуальною думка П. Рікера стосовно безпорадності змін лише на рівні інститутів: “Було б неправильним вважати, що перенесення суверенності на користь якоїсь політичної одиниці, яку повністю необхідно витворити, можуть виявитись успішними на формальному плані політичних та юридичних інституцій, якщо прагнення здійснити ці перенесення не поділиться своїм динамізмом із трансформацією ментальності стосовно етосу індивідів, груп чи народів” [3, 188].

Велику роль у цьому процесі відіграла притаманна системі Співтовариства здатність до саморозвитку. Тенденція до подрібнення “регіонального контексту” саме в Співтоваристві і в теперішній час визначається конкретними причинами.

По-перше, з розгортанням інтеграційних процесів усе яскравіше проявляється догматичний, бюрократичний характер законодавчої діяльності, що знижує ефективність прийняття рішень і вироблення політики співтовариства. По-друге, політичні ідеї рівності, що ними керувалось ЄС, проголошуючи мету створення Єдиного внутрішнього ринку були дещо дискредитовані зростаючими регіональними і соціальними диспропорціями всередині ЄС. Отже виникла необхідність у створенні органу (чи органів), наділеного владою приймати рішення на захист інтересів європейських регіонів. Важливо підкреслити, що прагнення більшої автономії “знизу” не суперечить процесові поглиблення європейської інтеграції, а значною мірою доповнюють одне одного.

Інтеграція без регіоналізму різко підсилила б бюрократизм центральних інститутів ЄС, а також призвела б до подальшого поглиблення поділу районів на елітарні, де сконцентровані функції прийняття рішень, і другорядні, з “філіальною” економікою. Інтеграція ЄС повинна сприяти регіоналізму ще й тому, що багато “природних районів” розташовано на території двох або декількох країн. Державні кордони перешкоджають їх ефективному розвитку. Інтеграція з посиленою регіональною складовою означає вже не централізацію, а федералізацію.

Проблема державного регулювання регіонального розвитку є системною, такою, що синтезує політичний, економічний, соціальний та інші виміри. Важливим є змістовне наповнення самого терміну “державне регулювання”: чи воно пов’язано із прямим адмініструванням процесів, що відбуваються на регіональному рівні, як це і досі відбувається в Україні, чи стверджує нову роль державної влади, що полягає у створенні умов для розкриття потенційних можливостей розвитку самих регіонів.

Дослідження державної політики щодо регіонів в нашій країні свідчать про те, що за роки незалежності мало що змінилося від радянських часів. У регіональному розвитку тоді переважав і продовжує переважати нині галузевий підхід центральних органів виконавчої влади, відносини між центром та регіонами, у першу чергу між бюджетні, носили де стимулюючий характер, що призвело до посилення економічної замкнутості значної частини регіонів, не спонукало до створення конкурентного середовища як у них самих, так і між ними, а тим більше пристосування їх до процесів євроінтеграції та глобалізації.

Можливість приєднання України та її регіонів до загальноєвропейського процесу регіоналізації вимагає застосування механізмів регіонального розвитку, за змістом подібних до тих, що використовуються у країнах Європи. При усьому різноманітті основна їх особливість полягає у тому, що вони організовують участь і об'єднують зусилля різних ланок управління у регіональному розвитку. Різноманіття інструментів регіонального розвитку, що застосовується у європейських країнах, зокрема агентства регіонального розвитку, контрактна форма взаємовідносин між центральним Урядом та регіональною владою є потужним джерелом досвіду для України.

Протягом всіх років існування України як незалежної держави, зберігає наукову актуальність тема федералізму. Останнім часом до наукового інтересу додалась політична актуальність, що обумовлено як позиціями окремих політиків та політичних сил, так і ходом політичного (і виборчого) процесу в нашій країні. Проблема федералізації розглядається у різних ракурсах в контексті політичної науки, що пов'язано, зокрема, з ідеями федеративного устрою держави.

Аналіз наукової літератури свідчить, що єдиних підходів до проблеми федералізації України немає. З одного боку, федерація, як і демократія, розуміється як мета, досягнення якої автоматично вирішить економічні, політичні, соціальні, культурні проблеми, реально існуючи в Україні. З іншого боку, регіональні еліти, що потребують повноважень, вимагають більше прав саме під прапорами "федералізації", не враховуючи, що існують інші моделі адміністративно-територіальної організації країни. Разом з цим, в політичному дискурсі присутнє негативне ставлення до унітаризму та політичної і економічної централізації, яка асоціюється з радянською плановою економікою.

Аргументи деяких політиків, які звучать на користь федералізації, є по суті аргументами на користь децентралізації, що не обов'язково закладає передумови федералізму. Аналізуючи співвідношення понять "децентралізація" і "федералізація", А. Колодій пише: "Децентралізація ширше поняття і може втілюватися у різній формі. Навіть ті хто виступає проти федералізму, дуже часто говорять про децентралізацію. Будь-яка влада, якщо вона не має жодних перешкод при здійсненні функцій в інтересах суспільства, не забуває і про себе. І якщо цю тенденцію не зупинити, то це приведе до узурпації влади.

У науковій літературі подоланню централізації влади. Її узурпації приділено багато уваги. А також винайдено два механізми подолання узурпації влади – розподіл гілок влади, другий – децентралізація” [2, 87].

Сьогодні представники політичної науки говорять про необхідність розширення можливостей децентралізації і на регіональному, і на місцевому рівні. Насправді, на етапі переходу до демократичних принципів управління державою особливого значення набуває регіональна проблематика, зокрема, вдосконалення системи місцевого самоврядування як інституту публічної влади. Ознаками сильних чи слабких позицій регіонів є їх сумарний вплив на публічну політику, доступ до центру рішення та ролі, які групи відіграють на місцевому рівні. Поняття впливу на публічну політику пов’язується з тим, наскільки інституціональне оформлення і повноваження політичної влади залишають місце для артикуляції регіональних інтересів – якщо влада блокує доступ до центрів рішення, то проблема вже у природі самої влади та реальному потенціалі груп. Успішність проекту регіоналізації залежатиме від того, наскільки правильно сформовані канали доступу до центрів політичних рішень, а це, у свою чергу, проявляється у інституціональному факторі організації державної влади. Мова йде про позиції регіональних інтересів і ролі регіонів у співвідношенні з іншими елементами політичної системи.

Література:

1. Вінникова Н. А. Теоретичні інтерпретації політичної ідентичності Європейського Союзу / Н. А. Вінникова // Вісник ОНУ: соціологія і політичні науки. – 2007. – Т. 12. – Вип. 6. – С. 340-348.
2. Колодій А. Український федералізм: політичні аспекти / А. Колодій // Незалежний культурологічний часопис «І». – Львів, 2002. – Число 23. – С. 81-121.
3. Рікер П. Яким має бути новий етос Європи? / П. Рікер // Дух і літера. – 2004. – № 13-14. – С. 188-199.